

Oturito

Día das Letras Galegas

aeio
aeio
aeio
aeio
aeio

Editorial

O día 17 de maio, como xa todo o mundo, coreou, está adicado ás Letras Galegas. As asociacións, colexios, partidos,.... Levan adiante días aitos que tratan de chegar máis (ou conformarse somentes con chegar) as Letras Galegas a todos.

A nosa contribución ven sendo unha pequena revista, periódico,...., non sabemos ben o qué, pero dámonos conta que é moi pouco, e sinceramente, é o único que poidemos facer.

A nosa primeira intención era a de facer un concurso de contos pra este día, pero por outra vez a cousa quedou n ren.

O mesmo tempo decatámonos que son insuficientes todos estes requenciros aitos aillados, unha vez ó ano, as Letras Galegas teñen que ser todoíos días do ano, e sobor de todo na escola. Emporreso nós facemos esta mostra de obras escritas por cativos, unhas en castelán (que pasamos ó galego, porque os seus autores así o teñen pedido) en galego, que non é moi bon, pero tamén eles fixerón o que poiderón, e xa é dabordo

Esperamos que ningún nos critique, pois cos medios que temos moito máis non se pode facer.

ANTONIO LOPEZ FERREIRO, UN GRAN POLÍGLOTO GALEGO

por Manuel Espiña

Ante todo, debo afirmar que este persoaxe está moi lonxe da miña ideoloxía social e política. El foi un carlista conservador e integrista. Estivo tan convencido destas ideas que hastra foi a Roma, con outro coengo de Santiago, pra denunciar a postura un pouco máis aberta do seu arcebispo. Voltaron sin conseguiren o propósito, senón todo o contrario, xa que viñeron suspensos "a divinis". Ni pesares desto, non trocaron a súa maneira de pensar. Esta actitude era moi somellante á de certa "aristocracia clerical" de hoxe, personificada nunha institución relixioso-política de todos coñecida. É a tal política carlista ben sabemos o mal que fixo en España e principalmente en Galiza, porque ela foi a causa principal do conservadurismo que dominou hastra agora ós cabildos, mosteiros e seminarios galegos.

Noustante, coido bastante acertada esta súa elección, porque non pode negarselle un espírito rexionalista de verdadeiro amor a Galiza e, sobon de todo, un gran talento e laboriosidade como se ve polas moitas obras que realizou.

Cando chegou a min a nova de que este ano fora este gran coengo compostelán o escolleito polos membros da Real Academia Gallega, pra ser homenaxeado coa adicación do Lira das Letras Galegas, púxenme a ollar as grandes enciclopedias pra comprobar si se dinaran consagrarlle siquiera media ducia de liñas. En ningunha o atopei. Somentemente un diccionario enciclopédico de tres grandes tomos adícalle tres liñas, pra decir que foi "un gran historiador y arqueólogo español, muerto en Compostela el año 1910". Como vedes, é ben pouco. Pero aínda é máis grave que as grandes enciclopedias non digan nin eso, nin se dinen recoller o seu nome. Se oubera matado catro mouros en África, ou sobrevivido a un encerramento na guerra de Cuba, xa lle tiveran adicado polo menos dez liñas. E, se fora daquela parte de España onde se escolle ós que han de pasar ese filtro pra saír do anonimato, enque sóo escribira un cativo libro, xa sería dabondo. Mais, como naceu e finou na Galiza.... Pois, vede o pequeno resumo que vou facervos da súa obra e xulgade vós mesmos.

Don Antonio López Ferreiro, que foi nado en Santiago o nove do mes de Santos de 1837 e morreu en San Pedro de Vilanova, a tres légoas á sueste de Compostela, o vinte de marzo de 1910, foi un eminente historiador e arqueólogo. O máis esgrevio historiador de Santiago en tódolos tempos, que consagrou a súa

vida enteira ó espírito e a escurdumar co seu gran talento, estensa e fonda cultura e xuício asurado, o pasado da apostólica catedral da cidade onde nacera e todo o que ten tido inmediata relación con ela, para o cal estaba ben a xeito preparado como bó alumno que fora dos primeiros tempos da Escola Diplomática de Madrid, onde foi sacristán maior da eirexa de San Xintón dos Alemáns. Despois volta a Galiza e foi párroco de Vedra e seguidamente coengo da catedral compostelá.

A súa produción intelectual comprende obras históricas, críticas, de arte e arqueoloxía, de apoloxética, paleográficas, biográficas e puramente literarias. "Historia de la Santa Apostólica Iglesia Metropolitana de Santiago" é a súa obra principal, que o consagrou coma mestre de investigadores. Pra esta monumental obra, usou moitos documentos de gran valor, que estaban inéditos nos arquivos da catedral. Consta de once grandes tomos, que publicou dende 1898 a 1909 e ven ser a máis completa de cantas se escribiron en cal de tan famoso tempo.

Outras obras históricas súas foron: "Fueros municipales de Santiago y de su tierra", "Galicia en el ultimo tercio del siglo XV", "El monasterio de San Payo de Antealtares", "El monte sacro de Galicia", "Monumentos antiguos de la Iglesia Compostelana", y "Galicia en los primeros tiempos de la Reconquista".

Entre o seus estudos histórico-críticos figuran: "La Historia compostelana y su reprobación crítica por Masdeu", "La traslación del cuerpo de Santiago a España", "El priscilianismo", "Alfonso VIII, rey de Galicia" y el conde de Traba"; "Don Rodrigo de Luna", etc.

Los seus traballos arqueolóxicos merecen especial mención: "El simbolismo de las puertas antiguas de la basílica compostelana", "El pórtico de la Gloria" e "Altar y cripta del apóstol Santiago".

Tén tamén traballos biográficos adicados ó mestre Mateo, e San Pedro de Mezonzo, ó bispo Odoario de Lugo e San Rosendo.

Como obras literarias estan as tres novelas de carante histórico, que escribiu en lingua galega. Este é seu principal mérito, xa que hastra entón fora moi pouco usado o galego na prosa. Son: "A tecedeira de Bonaval", "O castelo de Pambre" e "O niño de pombas".

Os estudos de apoloxítica, paleografía, epigrafía, etc., compoñen unha lista moi longa. Moitos deles foron publicados na revista "Galicia histórica", que el fundou na súa cidade e dirixiu durante dous anos.

En 1911, o Concello de Santiago colocou na fachada da casa onde naceu o eminente polígrafo (Praciña da Universidade) unha praca cuxo texto resume fermosamente a súa vida e a súa obra: "A Cíudad de Compostela ó seu fillo predilecto Don Antonio López Ferreiro, bo gallego, bo sacerdote, bo historiador, digno de perdurable lembranza. Naceu nesta casa o 9 de novembro de 1837".

Certamente, Galicia, non somente é un país rico no seu chan, tamén ten grandes riquezas agachadas no seu sochón. Pois podemos afirmar que o mesmo acontece no seu campo intelectual. Ademais dos homes esgrevios e dos tesouros coñecidos de todos, ten outros moitos homes e tesouros, do século presente e dos pasados, que se atopan aprastados pola pesada lousa do desprezo ou descoñecimento. López Ferreiro é unha boa demostración. Veleiquí unha razón máis pra que nos adiquemos de cote ó estudo da nosa cultura.

Este noso gran home, como Castelaio, Otero Pedraio e tantos outros galegos, soupo xunir un talento superior con gran espírito de traballo e todo movido por un amor inenso a Galicia enteira. Eu vexo ese seu amor universal como herdado de seus abós: o amor ás cidades, nos abós maternos, que eran de Santiago; e o amor ó mundo rural, nos paternos, que eran de San Estebo de Calvor, perto de Savia. O pintor Mariano Tito Vazquez soupo recoller esta súa "~~humanidade~~" nun importante retrato ó óleo que se conserva no arquivo da catedral. Ogallá que esta súa "resurrección" sirva pra esportar a moitos fillos da nosa aldraxada Terra.

n Cruña, abril, 1973

manuel

A mi amigo Manuel le gustaban mucho los animales y en especial los perros. Vivió hasta los seis años en la ciudad y al venir a vivir al pueblo no tuvo problemas de adaptación ya que aquí disputaba diariamente con ranas, grillos, lagartijas, ranucujos, todo aquello que tuviera cuatro patas, alas o se arrastrase. Era igual. Lo importante es que se moviera y cuanto más ligeramente mejor.

Recuerdo cuando íbamos a coger ranucujos. Los metía en un bote, le echaba hierbas, mosquitos, migas de pan. ¡Eran tan pequeños y se movían tanto...! Sus cuidados generalmente eran inútiles. Terminaban por morirle todos. "Bueno, da igual. Cuando tenga un perro será distinto".

En cierta ocasión encontró delante de su casa una paloma herida, tenía una pata rota. Se la ató, buscó una jaula para que no escapara y durante unos días no tuvo más preocupación que la paloma. Poco a poco fue mejorando. Ya le abría la jaula para que comiera los granitos de trigo que le echaba, los bichitos, las hojas de lechuga. Pero un día al levantarse se encontró con la jaula vacía. Lo sintió pero, como siempre, pensó que solo un perro sería completamente suyo y no se le escaparía.

Consiguió ahorrar dinero y con él compró dos tortugas. Con una caja de hojalata vieja hizo un lugar perfecto para sus nuevas amigas. Metió piedras, arena y agua, de manera que las tortugas pudieran estar dentro o fuera según su gusto. Pero esta vez no iba a ser la excepción: Un día, después de llegar del colegio, le faltaba una. La buscó por todas partes y cuando llegamos nosotros nos lo contó muy preocupado. Entre todos nos pusimos a buscarla y, cuando ya perdíamos las esperanzas... ¡qué alegría!, apareció escondida entre unas piedras. La cogimos y la llevamos a la caja. Un día, dos semanas

después, dejó la caja fuera y le desaparecieron no sé si comidas por algún pájaro o por ir en busca de aventuras.

Al fin un día unos amigos le ofrecieron un perro, No lo creía. Era tal su alegría que le parecía estar soñando y a pesar de ello no pudo aceptarlo. Tenía que consultarlo con sus padres. La madre se negaba a admitirlo porque decía que le iba a dar mucho trabajo, que lo mancharía todo, a no ser que Manuel se encargara de enseñarle sus deberes: "ahora el perro es pequeño, pero cuando crezca será distinto; se decía la madre pensativa. No, no debemos dejarle tener el perro en casa. Lo quiero mucho, pero no basta esa razón para dejarle hacer lo que quiere". El padre pensaba que los perros podían ser portadores de ciertas enfermedades peligrosas; no convenía darle el consentimiento.

Manuel no desistía de su empeño y cada día pedía con mayor insistencia a sus padres que le dejaran tener el perro en casa. Su interés era tan grande que, al fin, su madre tomó la decisión que creyó más oportuna: el asunto debería ser sometido a votación entre los miembros de la familia. Una esperanza se abría para él. Estaba contento aunque temía el resultado. Algo en su familia le hacía suponer que le aceptarían el animal y así fue.

Sin pensarlo ni un minuto salió como un rayo en busca del perro.

Era negro, de pelo muy liso, orejas puntiagudas, de mirada inteligente, cariñoso y muy juguetón. Ya tenía el perro; pero ahora faltaba algo también importante: el nombre. Había visto una película de un perro muy inteligente llamado Golfo y así decidió llamarle.

Los primeros días fueron los más felices. El animalito, como era pequeño, dormía en el dormitorio de mi amigo; luego hubo que pasarlo al garaje porque crecía y a las personas mayores les molestaba en casa. De día en día se le veía crecer.

Manuel en el colegio no pensaba más que en el momento de salir para encontrarse con Golfo que, correspondiendo a este cariño, adivinaba la hora del encuentro, salía a esperarlo meneando la cola, dando saltos, lamiéndole las manos. Mi amigo dejaba los libros, tomaba la merienda que repartía con su perro sin que en su casa lo advirtieran. Después se iban a jugar, saltar, correr, se entendían perfectamente.

"¡Esto no puede seguir así!", Golfo lo mancha todo. El garaje, las escaleras, la casa". Manuel callaba aunque comprendía que ella tenía razón, pero quería tanto al animal que: "No, no le pegues. Pégame a mí en vez de a él, que no sabe lo que hace", decía poniéndose delante del perro cuando la madre intentaba pegarle. Para evitar que esto ocurriera se decidió a corregirlo; el perro aprendió y el problema quedó resuelto.

Durante seis o siete meses todo transcurrió normalmente, sin incidentes, aumentando de día en día el cariño que se tenían niño y perro.

Un día, cuando regresaba Manuel del colegio, Golfo no salió a su encuentro. Sorprendido, llegó a casa, buscó en todos los lugares, pero el perro no aparecía. Preguntó a amigos, vecinos, conocidos. Nada. Nadie lo había visto por ninguna parte. Durante tres días insistió en su busca y, cuando ya casi tenía perdida la esperanza de volver a verlo, apareció.

No parecía el mismo. Estaba flaco, sucio, enfermo, con los ojos tristes y lacrimosos.

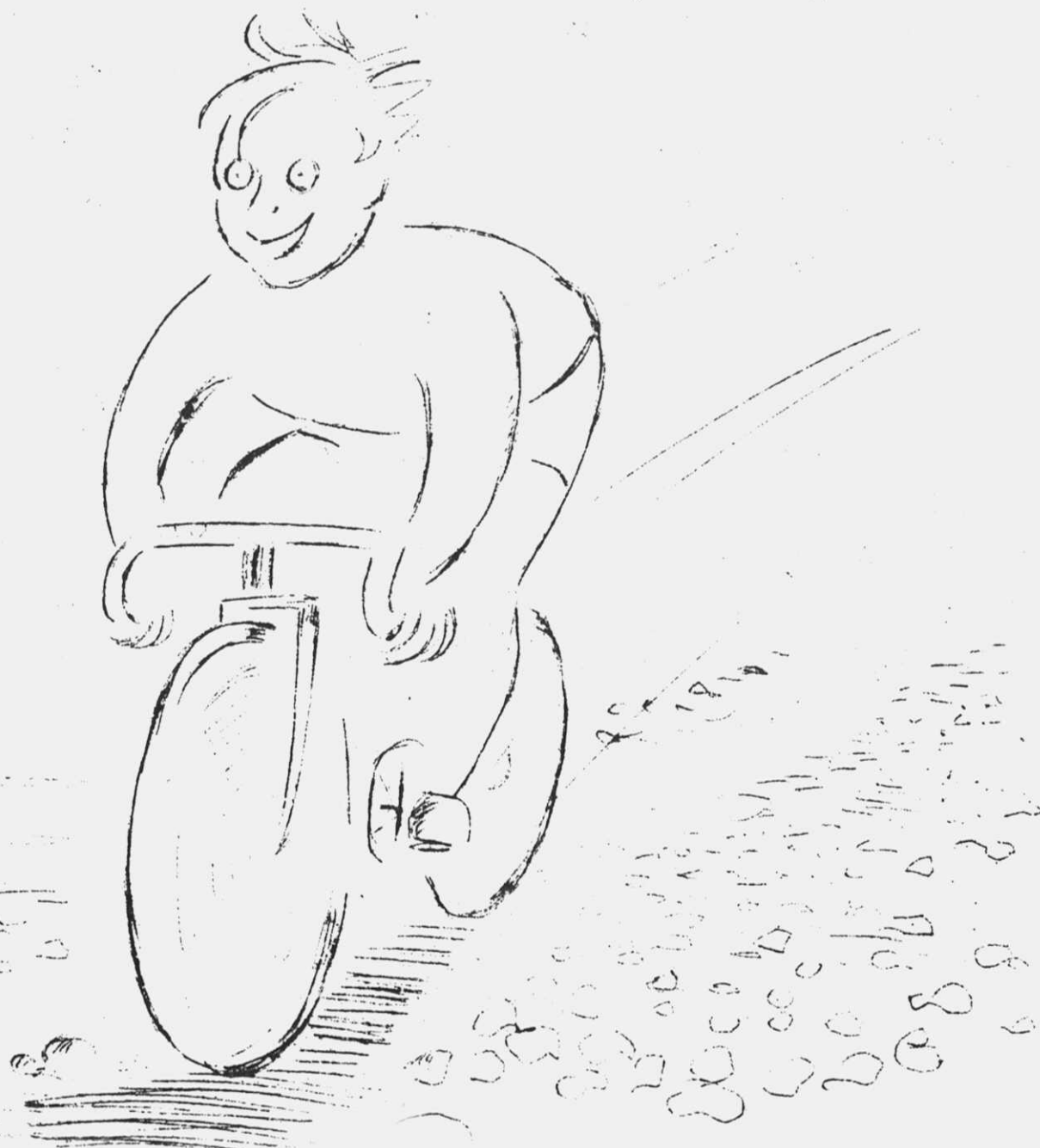
Manuel quería jugar, pero Golfo era como un perro viejo: lo miraba con una mirada desesperada, impotente. No tenía ganas de moverse y menos de co-

correr y de saltar. Al cabo de unos días, pese a los muchos cuidados, Golfo se murió.

El amigo, que hasta ese momento había estado pendiente de su compañero de juegos, ayudó a enterrarlo. Aquello que tanto había deseado y querido se había acabado.

Vinieron a buscarlo unos amigos, cogió su bicicleta y silbando se marchó como si nada hubiese ocurrido.... Era un niño.

MANUEL LINARES
8º curso E.G.B.
C.N. de Oza de los Rios.

A ESCOLA DOS ANIMAIS

ESCEA: SERIA NO BOSCO E AO AR LIBRE

MESTRE: ESTÁ SENTADO SOBRE DUNHA TORREDADE, E É UN MOUCHO.

ALUNOS: ESTÃO SENTADOS NUMS PEQUROS.

ENCENADO: É O GALO.

ESCELA: NON TEN PAREDES; NON TEN LIMES.

-Cando chovía a escola facíase debaixo das árbores.

-Os lavabos serían as pocharcas, e escribíriase con pauños no chan.

-Os traballos non existían, somentes se espicaba como tiñan que se defender dos homes, e como salvar os aturcos da vida.

Escomeza a clase

O cuco dá a hora e o galo canta, que fai de serea.

Despóis entrase na clase.

O MOUCHO: ¡Bon día a todos!

OS ALUMNOS: ¡Bon día señor mestre!

Enceta a falencia

O MOUCHO: A vida dos animais ten que ser ceibe, que é como debe ser.

OS ANIMAIS: Eso...Eso.

O MOUCHO: Maxinaos que algún de vós estivese na cadea, preso, ten que comer a galabumada que lle dan, pois outro non ten a súa vida sería unha tristura. Pois ben, ¡hai que ceibar aos nosos compañeiros.

O CUCO: Como imolo facer?

O MOUCHO: Levaremos a cabo o seguinte plan: Terémonos que poñer entre as polas, xestas, detrás dos cocomelos, nas covas, entre o mainzo que planta o home....

O GALO: Eu daréivola sinal do ataque.

O RAPOSO: ¿E como faremos o ataque?

O CUCO: Eu penso que debemos avirdear a casa e mirar polas fiestras e a cheminea hastra saber si están dormidos os ams da casa.

A AGUIA: ¡Eu teño unha idea!

O MOUCHO: ¿Cál é?

A AGUIA: As miñas compañeiras e mais eu
coas nosas poutas poderemos
rescatar ás ovelas do curral.

O TOURO: Eu cos meus cornos poderei
tumar as portas mais nexas.

O APOSO: Eu ca miña maña podó abrir as
portas dos galineiros e resca-
tar as galiñas.

A AGUIA: Has de ter moito coidado cos ce-
pos e as trapelas que pon o
home. Eu viñas xa.

O CUÇO: Cu-cu-cu-cu.

O GALO: Ququiriquiii.

O MOUCHO: Rematou a xornada, talés que en-
saijar cadannau papel.

O MOUCHO: Boeno, pasaron xa dúas emans
despois de facer o plan, e
como xa está moi preparado
atacaremos. Que ninguén esqueza
o seu papel pois temos que cei-
bar aos nosos compañeiros.

O GALO: O Mouchó avisaráme cando os
homes esten dormidos e eu darei-
vos a sinal pra escomezar o noso
plan. ququiriquiii..... (fai baixiño)

O MOUCHO: Cada animal fará o seu labor,
rescataremos a todos e xuntare-
monos na escola.

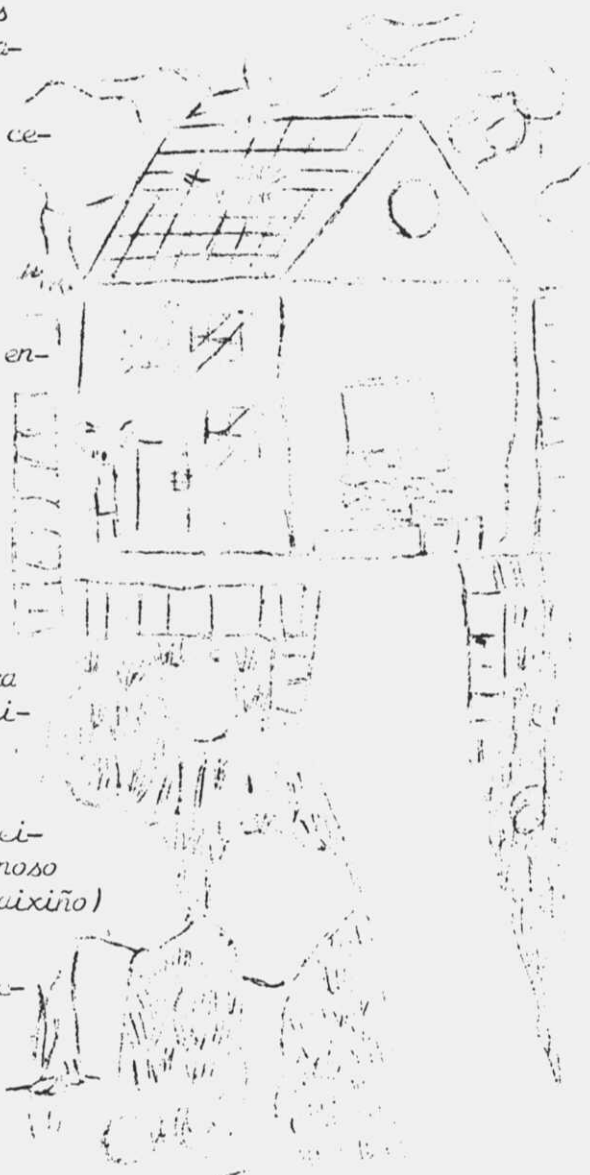
O MOUCHO: ¿Saíu todo ben? Houbo algún
esmargoletado? ¿Caeu algún
nalgunha trapela?

OS ANIMAIS: ¡Estamos todos! Queremos darvos
as graciñas poloque fixestés
por nós.

O MOUCHO: Como saíu todo ben, faremos
unha festa e cantará o coro
dos animais

OS ANIMAIS: ¡Ben, bravo, ben!

O MOUCHO: Imoslles dar un pequeno castigo
aos homes: que os

e torálas nas portas, para que se vexan eles un pouco presos. Despois entrara o gato pola chimenea, e preguntáralles como se sinten....

OS HOMES: Pedimosvos perdón.

O GATO: Está ben, mais denantes prometerades que non volverades a pechar a ningún animal.

OS HOMES: Está ben, prometemolo. Está xurado

O GATO: Se non cumprides a vosa promesa pecharemosvos pra sempre.

OS HOMES: Nono faremos.

Dende aquela, non volveron a pechar aos animais.

RAFA FRAGA	6º curso E.G.B.
CESAR SANCHEZ	8º curso E.G.B.
CARLOS REGUEIRO	7º curso E.G.B.
ALEJANDRO BARRAL	6º curso E.G.B.

La Tercera

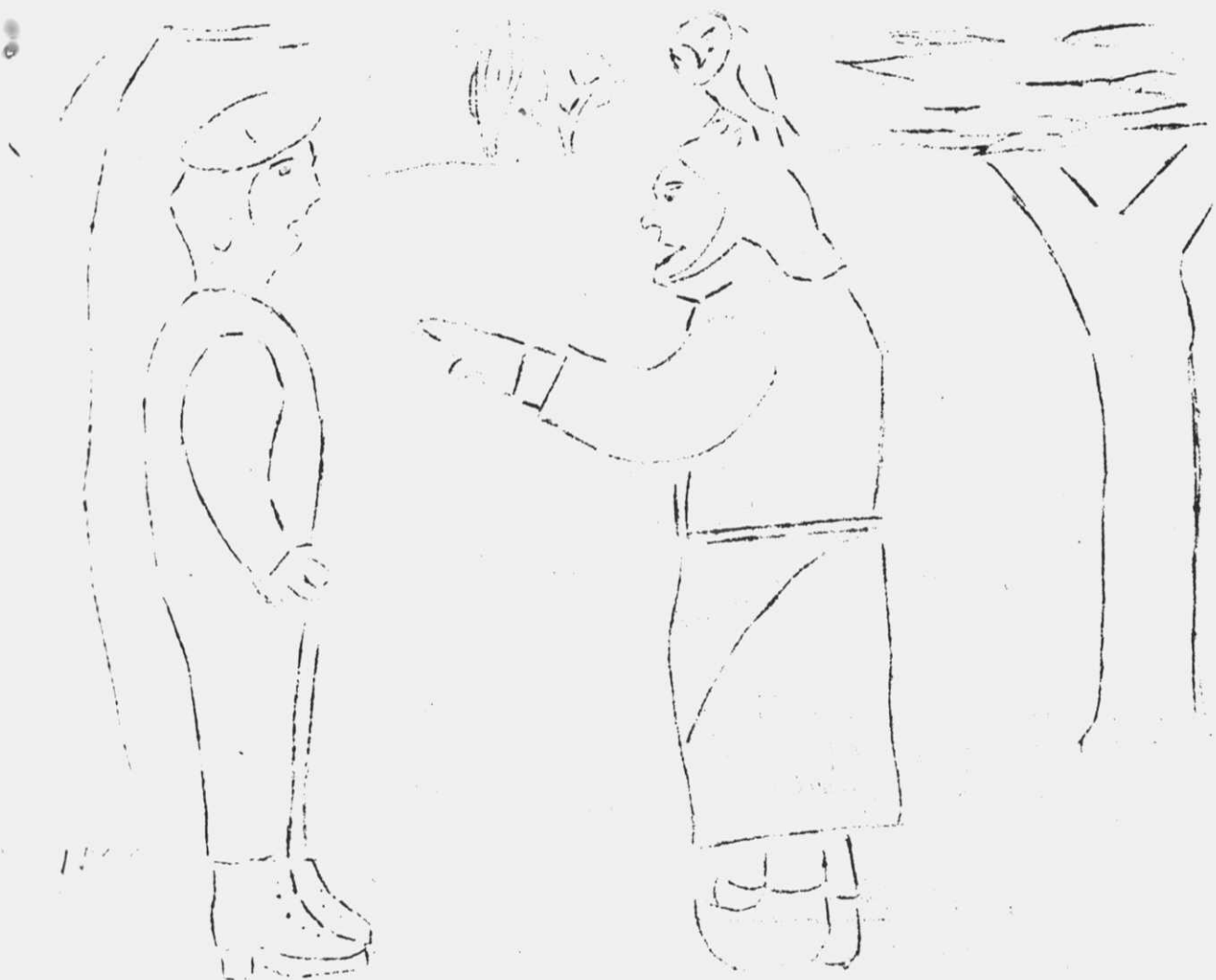
El día feliz

En la región gallega había un pueblo pequeño llamado el Barrianco, donde los caminos eran casi inaccesibles para las personas, y el único medio de transporte eran las caballerías. Había un niño llamado José que se entretenía haciendo figuras de madera, pues no había escuelas. Un día que estaba aburrido de hacer lo mismo, miró al cielo, y viendo que no había nubes y calentando el sol, tuvo la idea de ir a la gran montaña que había en el valle del pueblo. Ya cuando estaba en la mitad miró hacia su derecha, y vio una gran cueva; con mucho sigilo se fue acercando y se metió dentro de ella. Al fondo se veía una especie de cofre bastante largo y aproximándose a él, observó que estaba cerrado; lo abrió y vio que estaba lleno de monedas de oro.

Cuando salió de la cueva, después de haber mirado mucho el dinero, vio que una gran tormenta de nieve estaba encima del pueblo. Él como era muy listo se quedó en la cueva porque sabía que si salía moriría congelado de frío. Cogió unos maderos bien secos, del bolsillo sacó unas cerillas y encendió una fogata. En el pueblo estaban todos preocupados porque el chiquillo no daba regresado; buscaron en todas partes pero él no aparecía, e incluso lo dieron por muerto.

Al día siguiente, después de haber pasado la tormenta, el chico aparece en el pueblo, se dirige rápidamente a casa de sus padres para contarles lo que había sucedido. Más tarde los padres fueron a la cueva y recogieron el dinero. Gracias a este descubrimiento de José pudo prosperar el pueblo de el Barrianco. Se construyeron carreteras, escuelas, se puso el alumbrado y desde ese día al pueblo se le llamó "EL DÍA FELIZ".

GILLERIO 6º Curso E.G.3.

Unha vez había unha velha que tiña asoballados aos veciños dun rúe-
 ro, e as súas bruxerías valíase d'índha curuxa. Cando era de noite acom-
 panhábala a súa curuxa para que a guiara. Enterúsa un rapaz e fíxolles
 ver os veciños que non era mais cunha troula da velha, e desa maneira
 d'índha a velha un espantallo ca que se asustou foi ela.

ALFONSO GARCÍA
 6º de Primaria
 15 de Outubro de 2005

Nenos e Letras Galegas

GATO REGO

Ante o Día das Letras Galegas, pode parecer a primeira vista que os nenos pintan pouco. Certamente, a visión sobre os nenos e as Letras Galegas non pode ser senón pesimista: os picariños galegos non saben -non soubemos- o be a ba da nosa lingua.

Pra nos decatar da inferioridade de circunstancias con relación ó feito da nosa lingua, non temos mais que ollar á nosa propia experiencia, o que pasou na nosa nenez. E, cando foi que principiamos, se é que xa o fixemos, a emprega-lo galego na nosa vida ordinaria?

Se nacimos na vila ou na cidade, o mais seguro é que escomenzáramos a fala-lo galego moi serodiamente, se é que xa o facemos. De tódolos scitos, non se atopan moitos galego falantes con abonda segurán a pró escribir.

Probablemente, foise internalizando -metendo dentro de nós dunha maneira inconsciente- a idea de que falar galego nebaixa. Ben seguro que moitos dos nosos pais falaban entre sí a lingua de Rosalía, pero consideraban unha mostra de finura e aínda de promoción social o se dirixiran a nós en castelán.

Se falar galego non é doado prós nenos galegos de medios mais urbanos, moito mais difícil lles resultará ás nenas, afeitas a ter que representar un papel social considerado mais alto.

Chegamos así a ese sentimento de inferioridade que domina a nosa vida e que repercure na fonida consciencia dos nosos nenos. Quer quixera darse de conta da fonidura dese sentimento, faría ben en ler o excelente artigo que escribe Claudio Pérez, escolante en Vigo, no número 7 da revista galega de pensamento cristián Encrucillada. O título deste artigo é: "Así pensan os nenos galegos da cidade, dos galegos".

Unhas verbas de Castelao por él citadas pólenos ilustrar o devandito sentimento. Di o noso escritor:

Eu tamén son fillo do pobo e fun á escola sen entender ben a lingua do mestre, e tamén vin como tres compañeiros de fala castelá eran os mais adiantados que tiveran

mais talento, según comprobei máis tarde, senón porque falaban a lingua do mestre. Que neno galego non sufríu esta mágoa?

(Sempre en Galiza, pax. 110)

O panorama da lingua galega non é moi bó prós nenos. Nefecto, aqueles que viven no mundo rural e que estaban afeitos só a falar en galego, foron atacados por unha televisión que lles transmite un mal castelán. Pero o máis grave é o feito de que na escola vaia acentuar o desprecio á lingua materna ó se impoñer, na aprendizaxe, só a lingua de Castela.

Eu sabemos que isto crea unha situación de diglosia. Non é un bilingüismo enriquecedor, que se dá cando se emprega, indistintamente, un ou outro idioma. A diglosia supón unha situación de inferioridade pra lingua galega, mentres que a única oficial e "cultá" é a castelá.

Que se pode facer nunha situación tal?

Non se hai que facer ilusións infantís: a única solución global é a política. O caso do Estado de Israel é de abondo elocuente: unha lingua forte como o hebreo, rexurdiu porque o sionismo tivo a forza política necesaria. Neste senso, somente unha forte autonomía, non agasallada, senón escollida polo pobo tras plebendum autodeterminativo, podería resolver as cousas.

Mentras tanto, ós que somos educadores, néstanos facer un longo camiño de concienciación. Non sei as posibilidades reais que ten hoxe a escola. Traxino que fan falla libros pra picariños, e esta sería unha fermosa tarefa pra quen témo-la vocación de escribir. Algúns xa estamos a elo.

En tódolos xeitos, non hai que esquecer-la vía afectiva: facer agradable e estimulable o emprego da lingua. Adoitamó-los maiores, cándalo cando falamos entre nós en galego, dirixírnos ós nenos en castelán. Coíso, o que precisamos é axudar a internalizar aínda máis o tal sentimento de inferioridade.

Tamén habería que poñer nas mans dos nenos aqueles medios que hoxe temos e que os poderían iniciar á lectura galega. Penso agora mesmo na excelente revista infantil Vagalume, á que compre espallar e axudar pra que non desapareza, porque as súas dificultades económicas son moi grandes.

No fondo, teríamos que nos preguntar se nós mesmos xa temos conquistado esa conciencia galega, se uníña nos nosos corazóns a galeguidade superadora de atrancos e complexos. Se así non fora, estaríamos rendindo culto a unha moda que pode pasar.

Habémonos preguntar, xa que logo, sobre a autenticidade da nosa conversión étnica, da que o mais importante síntoma ha se-lo emprego da nosa lingua. Se nós temos amor ás nosas letras, os nenos han recibir unha heranza do meirande que podían ter: ser herdeiros dos bós e xenerosos.

XOSÉ GILIO REGO

MAIO

l m n x v s d

?	?	?	?	?	?	?
?	?	?	?	?	?	?
?	?	?	?	?	?	?
?	?	?	?	?	?	?
?	?	?	?	?	?	?